

طب سنتی ایران، میراث گرانقدر بجای مانده از تلاش حکیمانانه، تحقیقات عالمانه و تجارب ارزشمند هزاران دانشمند و حکیم دوران های گذشته به ویژه دوران ۱۴۰۰ ساله تمدن اسلامی است که نه تنها در دوران گذشته بلکه برای دنیای امروز و فردا نیز در این دریای پهناور، گوهرهای درخشان و ناسفته فراوانی وجود دارد. احیاء طب سنتی با جم عآوری، طبق هبندی، بررسی و ارزیابی این میراث عظیم، نه تنها واپسگرایی نیست، بلکه گامی اساسی در دستیابی به دانش مستحکم و تأمین حداکثر سلامت برای آحاد مردم و بهره گیری های رو به تزاید و پرتمر از اعتماد بنفس ملی برخاسته از این حرکت است. آیین نامه تهیه و عرضه فرآورده های طب سنتی ایران به منظور رسیدن به اهداف ذیل تدوین گردیده است.

۱- به روز کردن و جهت دهی علمی به استعدادها و توانایی های کشور در مورد پیشینه طب سنتی و بافت متنوع گیاهی

۲- توسعه فرآورده های مبتنی بر کتب طب سنتی ایران

۳- برقراری نظام یک پارچه عرضه داروهای سنتی در داروخانه ها و عطاری ها و ...

۴- ترویج و گسترش فرهنگ استفاده از طب سنتی و به تبع آن ارتقای سلامت مردم

۵- مهیا نمودن زمینه افزایش آگاهی و آشنایی بیشتر پزشکان و داروسازان در ارتباط با طب سنتی و درمان با داروهای طبیعی و ...

داروخانه طبیعی و سنتی با هدف ارتقاء خدمات رسانی در حیطه فرآورده های طبیعی و سنتی شکل گرفته است و در حال حاضر تعداد زیادی فرآورده داریم که با عنوان فرآورده طبیعی یا سنتی و همچنین بسته بندی های گیاهی از سازمان غذا و دارو مجوز گرفته اند. در سال های اخیر موضوع طب سنتی به صورت دانشگاهی نیز مطرح شده و خیلی از افرادی که در این زمینه چه در حوزه پزشکی سنتی یا طب سنتی و چه افرادی که در حوزه داروسازی سنتی تحصیل کرده اند، فارغ التحصیل شده اند و فعالیت می کنند.

با توجه به سیاست های کلان سلامت «ابلاغیه مقام معظم رهبری» و همچنین با توجه به برنامه پنجم توسعه و سند ملی گیاهان دارویی و طب سنتی که مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی است و دیگر موارد قانونی، وزارت بهداشت مکلف است که زمینه توسعه فرآورده طبیعی و سنتی را آماده کند و قاعدتا رویکرد سازمان غذا و دارو و وزارت بهداشت به این فرآورده ها یک رویکرد ترویجی است و باید زمینه دسترسی به

آنچه باید از فرآورده های طبیعی، سنتی، گیاهی و موارد مصرف آن بدانیم

این فرآورده ها همچنین ترویج مصرف آن ها و جایگزینی شدن آن ها را با داروهای شیمیایی بیش از پیش ایجاد کنیم.

ذکر این نکته ضروری است که تنها افزایش مصرف قاعدتا نمی تواند راهکار خوبی باشد و وقتی افزایش مصرف مطرح می شود یعنی افزایش مصرف درست و منطقی؛ یعنی ما دنبال تجویز منطقی فرآورده های طبیعی و سنتی هستیم به مفهوم دیگر یعنی این فرآورده ها کجا می باید به کار روند و کجا استفاده نشوند.

متخصصینی در کشور داریم که کار اصلی آن ها در زمینه فرآورده های طبیعی است یعنی مستقیما با فرآورده های طبیعی سرو کار دارند مانند متخصصین فارماکونوزی و نیز داروسازان سنتی که کاملا بر داروهای سنتی اشراف دارند و نیز داروسازانی که دوره های آشنایی با این فرآورده ها را گذرانده اند. این افراد می توانند اطلاعات جامع و درستی به افراد مصرف کننده ها بدهند. در این راستا آیین نامه با عنوان «داروخانه های طبیعی و سنتی» مطرح شده است.

تاسیس داروخانه های طبیعی و سنتی بر مبنای متقاضی خواهد بود و کسانی که طبق آئین نامه شرایط داشته باشند می توانند درخواست دهند که درخواست ها بعد از بررسی مجوز صادر می شود. فرآورده های طبیعی از اسم آن ها مشخص است و وقتی فرآورده طبیعی را تعریف می کنیم فرآورده ای است که با نام فرآورده طبیعی از سازمان غذا و دارو مجوز گرفته و وقتی این گروه فرآورده را در نظر می گیریم داروهای شیمیایی موجود در فهرست رسمی داروهای کشور، داروهای بیولوژیک، مکمل های تغذیه ای فرآورده های شیمیایی خالص شده مثل آتروپین، کلشی سین و دیگوکسین در حیطه فرآورده های طبیعی قرار نمی گیرند و تصریح هم شده که داروهای شیمیایی نباید در این فضاها به فروش برسد.

- مجوز تهیه این گونه فرآورده ها، به داروسازان و سایر افرادی که حداقل ۱۰ سال سابقه فعالیت در زمینه طب سنتی (با تایید صنف مربوطه و یا اداره داروهای گیاهی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) داشته باشند داده خواهد شد.
- اجازه تهیه هر فرآورده پس از تایید شورای بررسی و تدوین داروهای گیاهی و طبیعی ایران، منوط به اخذ تاییدیه از اداره کل آزمایشگاه های کنترل غذا و دارو و سرانجام تایید کمیسیون قانونی تشخیص (صلاحیت ساخت و ورود دارو و مواد بیولوژیک) وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و اخذ مجوز می باشد.
- بر روی برچسب این فرآورده ها علاوه بر درج جمله " فرآورده طب سنتی ایران " می باید موارد زیر نیز ذکر گردد:

الف: نام محصول

ب: نام و آدرس مرکز تولید کننده

ج: دستور مصرف

د: تاریخ تولید

ه: تاریخ انقضا

و: شرایط نگهداری

- عملیات تهیه این فرآورده ها صرفا شامل مواردی است که کتب مرجع طب سنتی ایران ذکر گردیده است.
- عرضه این فرآورده ها در کلیه مراکز دارویی، درمانی و طب سنتی بلامانع است.
- متقاضیان صرفا می توانند اقدام به تهیه آن دسته از فرآورده ها نمایند که نام اجزای آنها در فهرست مفردات طب سنتی ایران تهیه شده توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موجود باشد.
- جنس و گونه گیاهان و نام مواد خام به کار رفته در فرمولاسیون فرآورده ها می باید به تایید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برسد.
- ذکر قسمت مورد استفاده، تاریخ مصرف، کنترل های کیفی و میکروبی و کاربرد درمانی ذکر شده در طب سنتی ضروری است.
- اخذ مجوز تهیه این فرآورده ها نیاز به رایحه مطالعه بالینی ندارد.
- هر گونه مسؤولیت حقوقی و کیفی ناشی از تهیه و عرضه فرآورده ها با دارنده مجوز است.
- اعتبار مجوز تهیه این اقلام ۴ سال است و تقاضای تجدید مجوز باید شش ماه قبل از انقضای مدت به عمل آید. چنانچه در طول مدت اعتبار مجوز، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تولید این اقلام را غیر لازم و یا مضر به سلامت جامعه تشخیص دهد مجوز مربوطه لغو می گردد.
- کتب مرجع طب سنتی ایران شامل منابع زیر می باشد:

۱ - الحاوی (رازی) ۲ - قانون فی الطب (ابن سینا)

۳ - الابنیه عن حقایق الادویه (ابو منصور هروری) ۴ - ذخیره خوارزمشاهی (جرجانی)

۵ - الاغراض الطبیه (جرجانی) ۶ - اختیارات بدیعی (انصاری شیرازی)

۷ - تحفه المؤمنین (حکیم مؤمن) ۸ - قرابادین کبیر (عقیلی خراسانی)

۹ - مخزن الادویه (عقیلی خراسانی) ۱۰ - کامل الصناعه (علی بن عباسی اهواز)

❖ مزایا و معایب استفاده از طب سنتی / عملکرد پزشکان و محصولات طب سنتی در چه صورت خطرناک است؟

اخیرا نشان داده شد که استفاده از خدمات طب مکمل و جایگزین برای بیماران در کنار مراقبت های بهداشتی ارائه شده توسط پزشکان عمومی آموزش دیده در کاهش هزینه های درمان و مرگ و میر موثر است. استفاده از خدمات طب مکمل و جایگزین برای بیماران در کنار مراقبت های بهداشتی ارائه شده توسط پزشکان عمومی آموزش دیده در کاهش هزینه های درمان و مرگ و میر موثر است. کاهش هزینه ها به دنبال تجویز داروی کمتر و کاهش مدت بستری در بیمارستان است.

یکی از دلایل مهم در انتخاب طب سنتی و مکمل، هزینه کمتر خدمات است. به عنوان مثال، در یک مطالعه کنترل شده تصادفی، بررسی و مقایسه نتایج استفاده از فیزیوتراپی، اعمال یداوی (مثل حجامت، زالو درمانی، جا انداختن استخوان در رفته و ...) و مراقبت پزشک عمومی برای درد گردن، نتایج نشان داد که در گروه اعمال یداوی، بهبودی سریعتر از گروه فیزیوتراپی و مراقبت پزشک عمومی بوده است.

❖ خطرات احتمالی مرتبط با عملکرد پزشکان و محصولات طب سنتی

۱. استفاده از محصولات تقلبی و یا با کیفیت نامناسب
۲. مهارت ناکافی پزشک یا درمانگر
۳. تشخیص اشتباه، تاخیر در تشخیص و یا عدم استفاده از درمان های موثر متداول
۴. مواجهه با اطلاعات گمراه کننده و یا غیرقابل اعتماد
۵. رخداد عوارض جانبی و یا فعل و انفعالات ناخواسته ناشی از درمان

❖ نقاط ضعف طب سنتی و مکمل

طب سنتی و مکمل در کنار فایده های بسیار، می تواند نقاط ضعفی نیز داشته باشد:

خطرات داروهای گیاهی: بسیاری از مردم به دلیل طبیعی بودن داروهای گیاهی و استفاده رایج در بسیاری از نقاط دنیا، بر این باور هستند که این داروها ایمن و بی خطر هستند. اما مانند داروهای طب رایج، داروهای گیاهی نیز دارای عوارض هستند.

این عوارض علل مختلفی چون مصرف بیش از حد، تداخل با داروهای طب رایج و واکنش های خودبخودی و غیرقابل پیش بینی مانند آلرژی.

کیفیت پایین: عدم وجود استاندارد قطعی برای محصولات و تولیدات گیاهان دارویی ممکن است منجر به مشکلاتی در کیفیت آن شود. از جمله این مشکلات، تقلب، مواد اولیه نامشخص، جایگزینی یک گیاه به جای گیاه دیگر و ... است.

کاربرد نامناسب: کاربرد نامناسب گیاهان دارویی می تواند کشنده باشد. به عنوان مثال استفاده نابجا از کواکاوا منجر به تخریب شدید کبد می شود. همچنین داروهایی مانند جینکو که باعث بهبود جریان خون می شود، ممکن است خونریزی حین جراحی را افزایش دهد.

نقص در اطلاعات و مصرف خودسرانه: مصرف خودسرانه و بدون مشاوره و توصیه متخصص در کشورهای در حال توسعه و حتی توسعه یافته، رایج بوده که اغلب به دلیل دسترسی آسان و قیمت کم این داروست.

❖ چالش های طب سنتی

با وجود تاثیرات خدمات طب سنتی بر مراقبت های بهداشتی در سراسر دنیا، اطلاعات کمی در مورد ایمنی، کیفیت و اثر بخشی طب سنتی و مکمل و جایگزین وجود دارد و همین باعث شده که اغلب دولت ها شناخت صحیحی از آن نداشته باشند. در کشورهایی که شناختی از طب سنتی وجود دارد، به دلیل تفاوت های فرهنگی و تاریخی، تنوع زیادی در رابطه با قوانین مرتبط وجود دارد.

محصولات گیاهی در بعضی کشورها بعنوان دارو و در برخی دیگر در گروه مواد غذایی دسته بندی و مشمول قوانین آن گروه می شود. به همین دلیل وجود یک چارچوب هماهنگ و بین المللی برای این محصولات لازم است. در استراتژی سازمان جهانی بهداشت برای سال های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۵ چهار موضوع اساسی در مورد این چالش ها مطرح و بررسی شد.

❖ چشم انداز و مأموریت

چشم انداز

معاونت طب سنتی ایران برای توسعه فرهنگ، آداب و میراث پزشکی در راستای اسناد چشم انداز، ایران ۱۴۰۴ و براساس نقشه جامع علمی، تحقیقاتی کشور و با تکیه بر آموزه های ارزشمند اسلامی و تاریخ افتخارآمیز ایران زمین بر آن است که از طریق هدایت، رهبری، برنامه ریزی، پشتیبانی و نظارت بر امور مربوط به پژوهش، آموزش و خدمات پزشکی در زمینه طب سنتی ایرانی، بتواند ضمن احیای میراث علمی و تاریخی مکتب پزشکی اسلامی ایرانی در سطح جهانی به ارتقای جایگاه آن به عنوان شیوه های جامع، جامعه نگر، مستند و کارآمد مبتنی بر ارزشهای اخلاقی در نظام سلامت دست یابد.

مأموریت

دستیابی به چشم انداز معاونت طب سنتی ایران در راستای تعالی جایگاه علمی کشور و نیل به خودباوری منطقی و علمی دانشوران علوم پزشکی و آحاد جامعه در بخشهای شش گانه پژوهش، آموزش، امور دارویی، خدمات تندرستی و درمانی، فرهنگ عمومی و طب مکمل مقدر خواهد بود

به نحوی که برآیند آن ضمن انگیزش روحیه جستجوگری و تقویت عزت ملی در عرصه علوم پزشکی، منجر به ارتقای سطح سلامت در سطوح فردی و اجتماعی و شاخصهای ملی و بین المللی مربوط به آن گردد:

پژوهش: شامل برنامه هریزی، بسترسازی، هدایت، پیشنهاد، تدوین، تصویب و حمایت از پژوهشهای بنیادی و کاربردی در راستای تعمیق دانش موجود است.

آموزش: دربرگیرنده بسترسازی، برنامه هریزی، حمایت، هدایت و ارائه آموزشهای مستمر در سطوح مختلف) دان شآموزی، دانشجویی و آحاد و جامعه (است.

امور دارو: برنامه ریزی، هدایت، حمایت و نظارت بر تولید و تجارت داروهای طب سنتی ایران و به ویژه داروهای گیاهی مبتنی بر تضمین کیفی آنها را در بر م یگیرد.

خدمات تندرستی و درمانی: بسترسازی، تدوین قوانین و الزامات و استانداردهای مربوط، هماهنگی، حمایت و پشتیبانی، نظارت برای ارائه خدمات تندرستی و درمانی با استفاده از طب سنتی ایران و در تمامی ابعاد آن و با بهترین کیفیت را شامل می شود.

فرهنگ عمومی: بسترسازی، برنامه ریزی، هدایت و نظارت بر ابعاد مختلف فرهنگ عمومی در زمینه فرهنگ، آداب و میراث پزشکی برای ارتقای جایگاه آن در نگرش و کاربرد مردمی آن را دربرخواهد داشت.

طب مکمل: شامل هدایت، نظارت، ساماندهی و تدوین چارچوبهای قانونی امور مربوط به خدمات درمانی براساس شیو ههای طب مکمل را شامل می گردد.

❖ ذینفعان طب سنتی ایران

ذینفعان طب ایرانی:

الف. حوز ههای مختلف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

ب. وزارت جهاد کشاورزی

ج. سازمان محیط زیست

د. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

ه. وزارت صنعت، معدن و تجارت

و. وزارت اقتصاد و دارایی

ز. وزارت علوم، تحقیقات و ف ناوری

ح. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

ط. مجلس شورای اسلامی

ی. شورای عالی انقلاب فرهنگی

ک. سازمان تبلیغات اسلامی

❖ اصول کلی و بنیادهای اندیشه احیاء و کاربرد طب سنتی ایران

اصل اول: تعهد و پایبندی به تمامی موازین شناخته شده حقوق بیمار و اخلاق پزشکی

- ۱- دریافت مطلوب و محترمانه خدمات سلامت، حق بیمار است.
- ۲- اطلاع رسانی کافی و ضروری نیز حق بیمار است.

❖ اهداف تشکیل و مواد قانونی معاونت طب سنتی

در پی دستور ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران مبنی بر توسعه مکتب طب ایرانی به عنوان یک عنصر کارآمد و مؤلفه فرهنگی و تمدنی و یک رشته دانشگاهی و افتخار ملی مؤثر بر سطح سلامت و فرهنگ مردم و به منظور تحقق بخشیدن به یکی از اهداف انقلاب اسلامی، معاونت طب ایرانی به عنوان یک مولود انقلابی تأسیس شد. پس از گذشت چهار سال از تأسیس دانشکده طب سنتی رشت ههای طب و داروسازی ایرانی بار دیگر با عنایت رئیس جمهور محترم، اساسنامه این معاونت مورد بررسی قرار گرفت و معاونت طب سنتی ایران زیر نظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تأکید بر انجام فعالیتهای آموزشی، فرهنگی و تحقیقاتی، خدماتی، ارزیابی و پایش آن و همچنین به منظور ارتقاء آن به تصویب رسید.

ماده اول: تعریف

معاونت طب سنتی نهادی است عمومی و دولتی زیر نظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دارای شخصیت مستقل و از لحاظ اداری، استخدامی و مالی تابع مقرراتی است که در چارچوب اختیارات قانونی به تصویب هیأت دولت می رسد.

ماده دوم: اهداف

- گسترش مکتب طب سنتی ایران و تحقیقات و شکوفایی روحیه تتبع و استعدادها در سطح جامعه برای نیل به خود ا تکایی
- توسعه مکتب طب سنتی ایران در سطح جامعه از طریق همکاری با حوزه، دانشگاه و سایر مراجع و نهادهای فرهنگی به خصوص برای نسل جوان و تحصیل کرده.
- ایجاد رشته تخصصی مانند دستیاری طب سنتی ایرانی مراکز تحقیقاتی و پژوهشکده طب سنتی ایران و درمانی و سایر گرو ههای آموزشی مورد نیاز در کلیه دانشگاه های کشور طبق قوانین جاری وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی

آنچه باید از فرآورده های طبیعی، سنتی، گیاهی و موارد مصرف آن بدانیم

- تعاملات بی نالمللی جهت ارائه و تبیین نظرات طب سنتی ایران در سطح و جامع بین المللی
- ارتقاء سطح کیفی و کمی استفاده از طب سنتی ایران
- سهولت در استفاده از طب سنتی ایران و تهیه نر مافزارهای لازم
- سازماندهی امور طب سنتی ایران
- ترویج علمی طب سنتی ایران
- ترویج فرهنگ استفاده از طب سنتی ایران
- تلاش در جهت تحقق بخشیدن به ارزشهای عالیّه توحیدی اسلامی در کلیه امور طب سنتی ایران
- تلاش در جهت حفظ و حمایت از حقوق بیماران در برابر شاغلان حرف طب سنتی ایران
- حفظ و حمایت از حقوق صنفی شاغلان حرف طب سنتی ایران
- تلاش در جهت همکاری هر چه بیشتر شاغلین طب سنتی ایران با دستگاههای اجرائی دولتی

ماده سوم: وظایف کلی معاونت طب سنتی عبارت است از:

۱ ترویج مکتب طب سنتی ایران

۲ ایجاد تشکیلات مناسب مکتب طب سنتی ایران

۳ انجام دادن تحقیقات توسعه های و کاربردی مکتب طب سنتی ایران

۴ پیگیری طرحهای تحقیقاتی مکتب طب سنتی ایران تا پایان مرحله نیمه صنعتی و صنعتی

۵ تبدیل علم به کالا

❖ طب مکمل

با توجه به رشد روزافزون استفاده از رو شهای طبی مکمل در سرتاسر دنیا و توجه مردم به اینگونه روشها و همچنین احترام به حقوق بیماران در انتخاب روش درمانی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ساماندهی آموزش، درمان و پژوهش در اینگونه رشته ها را وظیفه قانونی خود میداند و آئین نامه اجرائی آموزش، درمان و تحقیقات طب مکمل را تدوین و ابلاغ می نماید .

تعریف طب مکمل:

طب مکمل به طیف وسیعی از روشهای درمان و حفظ سلامت اطلاق می شود که جزو طب سنتی خود آن کشور نبوده و ضمناً در سیستم درمان و حفظ سلامت رایج هم ادغام نشده باشد. در طب مکمل از روشهای مختلفی همچون استفاده از گیاهان دارویی، ماساژ و تمرینات بدنی، بالا بردن ظرفیت ذهن برای تأثیر عملگردهای بدنی و روشهای مبتنی بر انرژی برای درمان و حفظ سلامت بهره گرفته می شود.

از میان رشته های مورد استقبال طب مکمل در دنیا میتوان از هومیوپاتی، ناتروپاتی، طب سوزنی، گیاه درمانی، ماساژ سوئدی، کایروپراکتیک، هیپنوتراپی، انرژی درمانی، طب سنتی چین، آیورودا نام برد.

رشته های طب مکمل به هفت دسته کلی تقسیم و طبقه بندی میشوند:

(الف) روشهای مبتنی بر فرآورده های طبیعی (مانند مکملهای غذایی، مگاویتامین درمانی، گیاه درمانی، پروبیوتیکها و رژیمهای خاص تغذیه ای).

(ب) سیستمهای درمان کل نگر که دارای تئوری و تجارب ویژه خود می باشد (مانند آیورودا، طب سنتی چین، هومیوپاتی، طب سوزنی، طب فشاری، سوجوک و ناتروپاتی).

(ج) اعمال یداعی و انواع ماساژها (مانند کایروپراکتیک، استئوپاتی، رفلوکسوتراپی، پولاروتراپی، ماساژ سوئدی و ماساژ رولفینگ)

(د) روشهای مبتنی بر ارتباط ذهن-بدن (مانند مدیتیشن، تمرینهای تنفس عمیق، هیپنوتراپی، تن آرامی ها، تایچی، چی گونگ و یوگا)

(ه) روشهای مبتنی بر طب انرژی (مانند بیوفیدبک، بیومغناطیس درمانی، کریستال درمانی، نور درمانی، ریکی، تماسهای درمانی، انرژی درمانی)

(و) شفا درمانی (مانند شفای روحی گروه دوستان گرونینگ، شفاگ رها، طب معنوی، دعا درمانی)

(ز) روشهای متفرقه (مانند طب فولکوریک هر منطقه، هنر درمانی، فرادمانی، ایریدیولوژی، آپی تراپی، شلات درمانی)

با توجه به اینکه روشهای متعدد در طب مکمل مطرح می باشند و روشهای جدید نیز به صورت مداوم ارائه میگردد، لذا ارائه قوانین مناسب و پویا در راستای رشت های مجاز و محدوده فعالیت آن رشته ها الزامی به نظر می رسد.

خدمات طب مکمل عبارتند از:

۱ تغذیه

۲ خدمات پیشگیری، درمانی، توانبخشی و مراقبتهای بالینی

۳ داروسازی

افراد واجد شرایط ارائه کننده خدمات طب مکمل:

- پزشکانی که دوره های عالی طب مکمل که منجر به اخذ درجه دکترای تخصصی و یا تخصص را در دانشگاهها و مؤسسات معتبر خارجی یا داخلی مورد تأیید وزارت گذرانده اند و مدرک آنان پس از ارزشیابی کمیته تخصصی فام به تأیید وزارت رسیده باشد و یا پس از قبولی در آزمون جامع آن رشته که توسط کمیته تخصصی فام مربوط به آن رشته و تحت نظارت وزارت انجام می شود، می توانند به عنوان متخصص در اینگونه رشته ها فعالیت نمایند.
- پزشکانی که دوره های کوتاه مدت هر رشته را طی نموده اند می توانند پس از قبولی در آزمونهای تأیید شده آن رشته توسط کمیته تخصصی فام، بدون ذکر عنوان متخصص و با عنوان پزشک آن رشته فعالیت نمایند.
- پزشکانی که دوره خاصی نگذرانده ولی به واسطه مطالعات و تجربیات شخصی در آن رشته صاحب نظر محسوب می شوند چنانچه در آن رشته دارای کتاب، ترجمه، سخنرانی و یا پژوهش باشند می توانند پس از تأیید کمیته تخصصی فام مربوط به آن رشته بدون ذکر عنوان متخصص و در محدود ههای معین شده توسط وزارت در رشته مربوطه فعالیت نمایند.
- رشته های دکترای حرفه ای (مانند ناتروپاتی ND کایروپراکتیک و ...) مورد تأیید مجامع بین المللی می توانند بعد از تأیید در کمیته تخصصی فام ب عنوان دکترای حرف های آن رشته به صورت مستقل فعالیت نمایند.
- افراد غیر پزشک که دور ههای عالی (PhD، کارشناسی ارشد) طب مکمل را در دانشگاهها و مؤسسات معتبر خارجی یا ، داخلی مورد تأیید وزارت گذرانده اند بعد از تأیید مدرک توسط وزارت می توانند اگر واحدهای بالینی کافی گذرانده باشند می توانند با تأیید کمیته تخصصی فام در محدود ههای تعیین شده مستقل فعالیت کنند، در غیر این صورت در رشته مربوطه زیر نظر پزشک (به عنوان ناظر فنی) فعالیت نمایند.
- افراد غیرپزشک که دور ههای کارشناسی طب مکمل را در دانشگاهها و مؤسسات معتبر خارجی یا داخلی مورد تأیید وزارت گذرانده اند بعد از تأیید مدرک توسط وزارت می توانند در رشته مربوطه زیر نظر پزشک) به عنوان ناظر فنی (فعالیت نمایند).
- پیراپزشکان و افراد غیرپزشکی که دور ههای کوتاه مدت مربوط به هر رشته را گذرانده اند پس از قبولی در آزمون جامع میتوانند زیر نظر پزشک) به عنوان ناظر فنی (و در محدود ههای تعیین شده توسط وزارت به ارائه خدمات در آن رشته بپردازند.

تبصره ۱ کلیه دارو ها، مواد و لوازم و تجهیزات مورد استفاده در رشته های مختلف طب مکمل باید در داروخانه های مجاز ارائه شوند و دکتر داروساز مسئول آن داروخانه برای ارائه محصولات مربوط به هر رشته باید دوره کوتاه مدت آموزشی آن رشته را گذرانیده باشد.

❖ در توسعه طب ایرانی چه مراکزی دست اندر کار هستند ❖ وظایف این مراکز چیست

۱. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی:

- ۱ تشکیل معاونت طب سنتی ایران براساس قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه و نقشه جامع سلامت کشور برای بهبود و تسریع در روند توسعه منطقی و شایسته (مکتب طب سنتی ایران)
  - ۲ تصویب و ابلاغ بسته جدید (بازنگری شده) تدوین سیاستهای ملی طب سنتی ایران شامل آیین نام ههای اجرایی طب و داروسازی سنتی
  - ۳ اصلاح و ارتقای مقطع تحصیلی دکترای تخصصی طب سنتی ایران از Ph.D به تخصص (دستیاری) پزشکی
  - ۴ توسعه و ترویج آموزش، پژوهش و خدمات طب سنتی ایران در نظام شبکه بهداشت درمانی (شبکه سلامت)
  - ۵ طراحی، راه اندازی و توسعه رشت ههای پشتیبان برای توسعه خدمات طب ایرانی و در دسترس کردن امکانات و توسعه
- #### ۲. دولت:

۱. حمایت در تشکیل معاونت طب سنتی در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۲. تشکیل « پژوهشگاه جامع مکتب طب ایرانی » شامل مراکز و پژوهشکده های مربوط دارای ردیف بودجه مستقل و زیر نظر طب سنتی ایران برای توسعه هماهنگ و بنیادی کاربردی این مکتب .
۳. تمامی دستگا ههای اجرایی تحت نظارت دولت یا همکار دولت مؤظف باید مؤظف شوند در چارچوب مصوبات و سیاستگزاری طب ایرانی به عنوان مرجع قانونی ساماندهی مکتب طب سنتی ایران و براساس سند چشم انداز برای توسعه طب سنتی ایران همکاری مؤثر داشته باشند .
۴. برقراری تعامل مناسب بین وزارت بهداشت با سایر وزارتخان هها و نهادهای مرتبط با صنعت گیاهان دارویی و داروهای گیاهی) برای حفظ ذخیره ژنتیکی، توسعه صادرات گیاهان فرآوری شده با ارزش افزوده، توسعه کشت و برداشت اصولی و ارگانیک و به اندازه

۳. پژوهشگاه و مراکز تحقیقاتی

با نظارت و با محوریت موضوعات مورد توجه طب ایرانی به پژوهشهای (پژوهشگاه جامع احیای مکتب طب سنتی ایران) بنیادی و کاربردی در زمینه طب ایرانی خواهد پرداخت .

۴. فرهنگسازی عمومی و رسانه ها

فراگیر شدن بینش و آموز ههای طب سنتی ایران برای عموم افراد جامعه، برای نیل به اهداف ذیل ضرورت دارد:

تنظیم و بهبود شیوه زندگی برای نگاهداشت و ارتقاء سلامت فردی و خانوادگی
پیشگیری از بیماریهای مزمن و کاهش هزین ههای سیستم های درمانی و توانبخشی
گسترش دانش بومی و ارتقاء باورهای خود اتکایی
ترویج فرهنگ ایرانی اسلامی
تیین هویت مکتب طب سنتی ایران و تفکیک آن از برخی شیوه های پراکنده و رایج مانند طب عامیانه و طب گیاهی

برای نیل به این اهداف فرهنگسازی در چهار بخش زیر ارائه می گردد

الف: محتوی آموزشی

ب: گروه های مخاطب

۱. کودکان تا سن پیش از دبستان

۲. کودکان در سن دبستان

۳. نوجوانان در مقطع راهنمایی و متوسطه

۴. دانشجویان در همه مقاطع همه رشت هها در همه مؤسسات آموزش عالی

۵. مشمولان خدمت نظام وظیفه عمومی

۶. دختران و پسران در شرف ازدواج

۷. بانوان خانه دار

ج: ابزار فرهنگ سازی عمومی

۱. رسانه های مکتوب شامل روزنامه ها، مجلات، کتب و کتابچ هها در قالب کتاب همراه در محیط های حمل و نقل عمومی درون شهری و برو نشهری، پمفلتها و ترا تها، بیلبوردها و اعلا نهای دیواری

۲. رسانه های دیداری و شنیداری شامل صدا و سیما در شبکه های داخلی و فرامرزی ، لوحهای فشرده آموزشی و سرگرمی، اینترنت، جشنوار ههای سینمای مستند و فیلم کوتاه

۳. سخنرانی در مجامع عمومی و برنام ههای آموزشی حضوری مانند نماز جمعه، مساجد، فرهنگسراها، مراکز فرهنگی آموزشی مجاز

❖ بخش کارآفرینی و مشاغل مرتبط با طب سنتی ایران

در این بخش علاوه بر ساماندهی و حمایت از خبرگان بدون مدرکی که می توانند به خدمت به مردم بپردازند و براساس نظرات کمیته بررسی صلاحیت و اعطای گواهی به ایشان راه برای استفاده از توان علمی و تجربی ایشان باز خواهد شد، با نگاهی فراتر به سازمان یافتن مجموعه مشاغل مرتبط با نیازهای پایه این رشته توجه شده است تا هم ضمن حفظ میراث گرانبهای این دانش، به توسعه آموزش و ماندگار شدن این رشت هها پرداخته شود و هم از این طریق نوعی کارآفرینی بومی صورت پذیرد .

البته لازم است برای فراهم شدن زمینه فعالیت اصولی این افراد علاوه بر تعریف جایگاه خدمات ایشان و تعیین چارچوب کاری، زمین ههای قانونی خدمت رسانی این مشاغل فراهم شود . بنابراین طب ایرانی موظف است حداکثر در مدت سه ماه با مشورت شورای ارزیابی خبرگان و حکمای بدون مدرک) متشکل از سه نفر از حکمای مورد تأیید و سه نفر از متخصصان مورد تأیید دانشکده طب سنتی ایران (به بررسی وضعیت و سابق همکاری و تجربی و حداقل دانش مورد نیاز این مشاغل بپردازد .

بدیهی است با این روش سه اتفاق بزرگ رخ خواهد داد:

۱. استفاده ملی از وجود صاحب نظران با تجربه و حفظ گنجینه علمی کشور
  ۲. بهره گیری از ظرفیت مردمی برای آموزش دانش بومی سرزمین کهن ایران
  ۳. زمینه سازی برای ایجاد رشت ههای جدید دانشگاهی
- بنابر توضیحات بالا بدیهی است مواردی که در ادامه ذکر می شود شامل دانش و میراث مردمی است که از طریق غیر دانشگاهی به ما منتقل شده است و فارغ التحصیلان تخصصی طب، داروسازی، پرستاری و ... از دانشگاه را شامل نمی شود .

❖ مشاغل مرتبط با طب ایرانی و تعریف آنها:

۱: گیاه چین یا عشاب

تعریف:

عشاب، به کسی گفته م ی شود که دارای دو خصیصه زیر باشد:

۱ داروشناس

۲ جمع آوری کننده دارو

بر این اساس از نظر مفهومی عشاب را نمی توان گیاه چین صرف نامید زیرا گیاه چین فقط کار جمع آوری گیاهان را عهده دار است. در حالی که گیاه چینی جزئی از کار عشاب به حساب می آید.

شرایط اعطای مدرک عَشَّابِي:

برای اخذ مدرک عَشَّابِي

فرد باید قادر باشد حداقل صد مفرده اعم از نباتی، معدنی، و حیوانی را شناسایی کند و درست تشخیص دهد. همچنین مناطق مهم محل رویش این مفردات را بشناسد، زمان مناسب جم عآوری هر یک بدانند و با نحوه صحیح نگهداری و انبار کردن آنها آشنایی کامل داشته باشد.

امتیازات مدرک عَشَّابِي:

- فردی که دارای مدرک عَشَّابِي باشد، از امتیازات زیر برخوردار میشود:
- ۱ امکان اخذ مجوزهای لازم از سازما نها و نهادها و ادارات مرتبط با این حیطه برای فعالیت رسمی در محدوده وظایف عَشَّابِي
  - ۲ امکان اخذ تسهیلات بانکی برای بهبود و ارتقای سطح فعالیت‌های مجاز در حیطه عَشَّابِي
  - ۳ امکان تعامل مستقیم با مراکز مصرف مانند کارخانجات داروسازی، عطَّارِیها و ...
  - ۴ امکان آموزش افراد علاقمند به عَشَّابِي

۲) عَطَّار

تعریف:

عَطَّار، به کسی گفته میشود که به امر فروش داروها و فرآورد ههای ویژه این صنف اشتغال داشته باشد.

انواع عَطَّار:

عَطَّارها بسته به نوع و میزان اطلاعات نظری و عملی به دو گروه به شرح زیر تقسیم می شوند:

- ۱ عَطَّار و سَقَط فروش، که صرفا کار فروشندگی اجناس عَطَّاری را به عهده دارد.
- ۲ عَطَّار خبیر، که نسبت به اثرات درمانی مفردات و مرکبات دارویی همچنین اثرات جانبی آنها دارای اطلاعات قابل توجه است.

شرایط اعطای مدرک عَطَّار خبیر:

برای اخذ مدرک عَطَّار خبیر» فرد باید قادر باشد خواص درمانی مشهور مفردات و مرکبات دارویی که توسط وی به مشتری فروخته میشود را بشناسد و نسبت به عوارض جانبی آنها اطلاعات کافی داشته باشد.

امتیازات مدرک عَطَّار خبیر:

فردی که دارای مدرک عطار خبیر باشد، از امتیازاتی که این کمیسیون تعیین خواهد کرد برخوردار میشود .

۳) مُدَلِّک

تعریف:

مُدَلِّک، به کسی گفته می شود که به امر تدلیک (ماساژ) به روش سنتی یا براساس دانش مکتب طب ایرانی اشتغال داشته باشد .

شرایط اعطای مدرک مُدَلِّکی:

برای اخذ مدرک مُدَلِّکی فرد باید قادر باشد انواع دلک سنتی یا انواع دلک مکتوب در کتب مکتب طب ایرانی را اجراء کند. همچنین آثار درمانی و بهداشتی و موارد کاربرد هر یک را بشناسد .این افراد لازم است دور ههای آموزشی کوتاه مدت مصوب طب ایرانی را بگذرانند و تحت نظر متخصصان طب سنتی یا خبرگان بدون مدرک تأیید شده به فعالیت بپردازند .

امتیازات مدرک مُدَلِّکی:

فردی که دارای مدرک مُدَلِّکی باشد از امتیازات زیر برخوردار میشود:

- ۱ امکان اشتغال در مطب پزشکان، بیمارستا نها و مراکز خدمات درمانی شهری و روستایی
- ۲ امکان اخذ تسهیلات بانکی
- ۳ امکان آموزش افراد علاقمند به تدلیک (تحت شرایط و قابلیت های خاص و آموزش حداق لهای دانش طب)

۴) حَجَّام و فَصَّاد

حَجَّام و فَصَّاد، به کسی گفته می شود که به امور حجامت و فصد به روش سنتی یا براساس دانش مکتب طب سنتی ایران، اشتغال داشته باشد .

شرایط اعطای مدرک حَجَّامی و فَصَّادی:

برای اخذ مدرک حَجَّامی و فَصَّادی

فرد باید قادر باشد انواع حجامت و فصد سنتی یا انواع حجامت و فصد مکتوب در کتب مکتب طب ایرانی را اجراء کند .همچنین موارد منع و خواص هر نوع آن را بشناسد .این افراد لازم است دور ههای آموزشی کوتاه مدت مصوب دفتر طب ایرانی را بگذرانند و تحت نظر متخصصان طب سنتی یا خبرگان بدون مدرک تأیید شده به فعالیت بپردازند .

امتیازات مدرک حَجَّامی و فَصَّادی:

فردی که دارای مدرک حَجَّامی و فَصَّادی باشد از امتیازات زیر برخوردار می شود

- ۱ امکان اشتغال در مطب پزشکان، بیمارستا نها و مراکز خدمات درمانی شهری و روستایی
- ۲ امکان اخذ تسهیلات بانکی

۵) مُزین

مُزین، به کسی گفته می شود که به امور پوست و مو و زیبایی بدن به روش سنتی یا براساس دانش مکتب طب ایرانی اشتغال داشته باشد.

شرایط اعطای مدرک مُزینی:

برای اخذ مدرک مُزینی فرد باید قادر باشد انواع رو شهای بهبود پوست و مو در راستای بهداشت و زیبایی با رو شهای سنتی یا براساس دانش مکتوب در کتب مکتب طب ایرانی را اجراء کند. همچنین موارد منع استفاده از این رو شها را بشناسد. این افراد لازم است دور ههای آموزشی کوتاه مدت مصوب دفتر طب سنتی را بگذرانند و تحت نظر متخصصان طب سنتی یا خبرگان بدون مدرک تأیید شده به فعالیت بپردازند.

امتیازات مدرک مُزینی:

- فردی که دارای مدرک مُزینی باشد، از امتیازات زیر برخوردار می شود
- ۱ امکان اشتغال در مطب پزشکان، بیمارستا نها و مراکز خدمات درمانی شهری و روستایی
  - ۲ امکان اخذ تسهیلات بانکی
  - ۳ امکان آموزش افرادِ علاقمند (تحت شرایط و قابلیت های خاص و آموزش حداقل های دانش طب)

۶) مُجبر

تعریف:

مُجبر، به کسی گفته می شود که به امر شکسته بندی به روش سنتی یا براساس دانش مکتب طب سنتی ایران، اشتغال داشته باشد.

شرایط اعطای مدرک مُجبری:

برای اخذ مدرک مُجبری فرد باید قادر باشد انواع کارهای شکست هبندی به روش سنتی یا براساس دانش مکتب طب ایرانی را اجراء کند. همچنین موارد منع استفاده از این روش ها و نحوه و موارد ارجاع بیماران به مراکز تخصصی را بشناسد. این افراد لازم است دور ههای آموزشی کوتاه مدت مصوب دفتر طب سنتی را بگذرانند و تحت نظر متخصصان طب سنتی یا خبرگان بدون مدرک تأیید شده به فعالیت بپردازند.

امتیازات مدرک مُجبری:

- فردی که دارای مدرک مُجبری باشد، از امتیازات زیر برخوردار می شود :
- ۱ امکان اشتغال در مطب پزشکان، بیمارستانها و مراکز خدمات درمانی شهری و روستایی
  - ۲ امکان اخذ تسهیلات بانکی
  - ۳ امکان آموزش افرادِ علاقمند به شکسته بندی (تحت شرایط و قابلیت های خاص و آموزش حداقل های دانش طب)

۷) درمانگر محلی

تعریف:

درمانگر محلی، به کسی گفته می شود که با استفاده از رو شهای درمانی منتج از آموزش سینه به سینه اساتید محلی به امر درمان اشتغال داشته و نزد مردم محل یا منطقه ای که در آن سکونت دارد، عمدتاً در مناطق مرزی یا دورافتاده یا روستایی، به این امر اشتغال یافته باشد.

شرایط اعطای مدرک درمانگر محلی:

برای اخذ مدرک درمانگر محلی فرد باید قادر باشد صحت توانمندی خود را در موارد ادعایی به شورای بررسی خبرگان بدون مدرک به اثبات رساند. این افراد لازم است دوره های آموزشی کوتاه مدت مصوب دفتر طب سنتی را بگذرانند و تحت نظر متخصصان طب سنتی یا خبرگان بدون مدرک تأیید شده به فعالیت بپردازند.

امتیازات مدرک درمانگر محلی:

فردی که دارای مدرک درمانگر محلی از کمیسیون خبرگان بدون مدرک باشد، از امتیازات زیر برخوردار می شود

۱ امکان اشتغال مستقل در محل مربوطه

۲ امکان اشتغال در مطب پزشکان، بیمارستا نها و مراکز خدمات درمانی شهری و روستایی

۳ امکان اخذ تسهیلات بانکی

۴ امکان آموزش افراد علاقمند (تحت شرایط و قابلیت های خاص و آموزش حداقل های دانش طب)

۸) تول گیر

تعریف:

تول گیر، به کسی گفته می شود که با استفاده از رو شهای درمانی منتج از آموزش سینه به سینه اساتید محلی به امر اشتغال داشته و نزد مردم محل یا منطق های که در آن سکونت دارد به این امر اشتغال یافته باشد.

شرایط اعطای مدرک تول گیری:

برای اخذ مدرک تول گیری فرد باید قادر باشد صحت توانمندی خود را در موارد ادعایی به شورای بررسی خبرگان بدون مدرک به اثبات رساند. این افراد لازم است دور ههای آموزشی کوتاه مدت مصوب دفتر طب سنتی را بگذرانند و تحت نظر متخصصان طب سنتی یا خبرگان بدون مدرک تأیید شده به فعالیت بپردازند.

امتیازات مدرک تول گیری:

فردی که دارای مدرک تول گیری از کمیسیون خبرگان بدون مدرک باشد، از امتیازات زیر برخوردار می شود

- ۱ امکان اشتغال مستقل در محل مربوطه
- ۲ امکان اشتغال در مطب پزشکان، بیمارستا نها و مراکز خدمات درمانی شهری و روستایی
- ۳ امکان اخذ تسهیلات بانکی
- ۴ امکان آموزش افرادِ علاقمند (تحت شرایط و قابلیت‌های خاص و آموزش حداق لهای دانش طب)

۹) کهننگ گیر

تعریف:

کهننگ گیر، به کسی گفته میشود که با استفاده از رو شهای درمانی منتج از آموزش سینه به سینه اساتید محلی به امر کهن گیری اشتغال داشته و نزد مردم محل یا منطق های که در آن سکونت دارد به این امر اشتهار یافته باشد.

شرایط اعطای مدرک کهن گیری:

فرد باید قادر باشد صحت توانمندی خود را در موارد ادعایی به شورای بررسی خبرگان بدون «کهننگ گیری» برای اخذ مدرک ، مدرک به اثبات رساند .این افراد لازم است دور ههای آموزشی کوتاه مدت مصوب دفتر طب سنتی را بگذرانند و تحت نظر متخصصان طب سنتی یا خبرگان بدون مدرک تأیید شده به فعالیت پردازند .

امتیازات مدرک کهننگ گیری:

مانند موارد قبل است

۱۰) ناف گیر

تعریف:

ناف گیر، به کسی گفته می شود که با استفاده از رو شهای درمانی منتج از آموزش سینه به سینه اساتید محلی به امر اشتغال داشته و نزد مردم محل یا منطق های که در آن سکونت دارد به این امر اشتهار یافته باشد .

شرایط اعطای مدرک ناف گیری:

برای اخذ مدرک ناف گیری فرد نافگیری باید قادر باشد صحت توانمندی خود را در موارد ادعایی به اساتید کمیسیون خبرگان بدون مدرک به اثبات رساند .این افراد لازم است دور ههای آموزشی کوتاه مدت مصوب دفتر طب سنتی را بگذرانند و تحت نظر متخصصان طب سنتی یا خبرگان بدون مدرک تأیید شده به فعالیت پردازند .

امتیازات مدرک نا فگیری:

مانند موارد قبل است

۱۱) طبیب ایرانی (کارشناس طب سنتی)

تعریف:

طبیب ایرانی، به کسی گفته می شود پس از فارغ التحصیلی در رشته پزشکی براساس ضوابط و پس از قبولی در امتحان ورودی دوره پزشکی سنتی را گذرانده باشد. تعریف: طبیب ایرانی، به کسی گفته می شود که با استفاده از روشهای درمانی منتج از دانش مکتب طب ایرانی به امر طبابت اشتغال داشته باشد.

شرایط اعطای مدرک طبابت:

برای اخذ مدرک طبابت فرد باید یا امتحان جامع مکتب طب ایرانی را که توسط دفتر طب سنتی ایران و سازمان سنجش وزارت بهداشت برگزار میشود با موفقیت بگذراند یا در مصاحبه علمی شورای بررسی خبرگان بدون مدرک تأیید شود. بدیهی است طبیبان هم ردیف متخصصان فارغ التحصیل نیستند و به عنوان کارشناس طب سنتی (و نه متخصص) مشغول به کار خواهد شد. این طبیبان چنانچه دارای شماره نظام پزشکی باشند یعنی پزشک نیز باشند یا فارغ التحصیل رشت ههای مشابه از کشورهای دیگر باشند طبق ضوابط نظام پزشکی و دفتر طب سنتی کشور به فعالیت خود ادامه خواهند داد و چنانچه پزشک نباشند با نظر شورای بررسی خبرگان بدون مدرک بعنوان طبیب یا خبره بدون مدرک با قبول مسئولیت قانونی و شرعی به فعالیت خواهند پرداخت که البته مشمول تبصره ۱۰ که قبلاً ذکر شد نیز خواهند بود. ممکن است غیرپزشکان خبره نیاز به شرکت در دور ههای آموزشی کوتاه مدت مصوب دفتر طب سنتی نیز داشته باشند.

۱۲) خبرگان بدون مدرک:

برای اخذ مدرک، فرد باید یا امتحان جامع مکتب طب ایرانی را که توسط دفتر طب سنتی ایران و سازمان سنجش وزارت بهداشت برگزار می شود را با موفقیت بگذراند یا مدرک وی توسط شورای بررسی خبرگان بدون مدرک تأیید شود. بدیهی است این افراد هم ردیف متخصصان فارغ التحصیل نیستند و به عنوان کارشناس طب سنتی (و نه متخصص) مشغول به کار خواهد شد. این افراد یا فارغ التحصیل رشت ههای مشابه از کشورهای دیگر باشند طبق ضوابط نظام پزشکی و معاونت طب سنتی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با قبول مسئولیت قانونی و شرعی به فعالیت خواهند پرداخت.

۵. جایگاه طب سنتی ایرانی در گردشگری سلامت

مقدمه

براساس تعریف سازمان جهانی جهانگردی (UN- WTO) یکی از اهدافی که می تواند انگیزه مسافرت را در گردشگر ایجاد نماید، مسافرت به منظور سلامتی است. گردشگری سلامت، نوعی از گردشگری است که با هدف حفظ، بهبود و یا حصول مجدد سلامت جسمی یا ذهنی فرد در مدت زمانی بیش از ۲۴ ساعت و کمتر از یک سال صورت می گیرد. از دهه ۱۹۹۰ گردشگری سلامت در سطح دنیا به دلایل متعددی همچون جهانی شدن و آزادسازی تجارت در حوزه خدمات سلامت، توجه دولتها به احیاء و معرفی مکاتب طبی بومی خود به سایر کشورها، تغییرات نرخ ارز در اقتصاد جهانی (که منجر به مطلوبیت کشورهای آسیایی به عنوان مقصد گردشگری سلامت گردید)، بحران مالی در آسیا (که زمینه ساز توجه دولتهای آسیایی به ایجاد و تقویت منابع جدید درآمد شد)، و ... رشد و پیشرفتی روزافزون یافت.

گردشگری سلامت در ایران

علاوه بر تمام توانمندیهای چشمگیر ایران در حوزه علوم پزشکی مدرن، احیاء طب سنتی ایران با قدمتی به درازای تاریخ پزشکی جهان در دانشگاههای علوم پزشکی کشور و ارائه روشهای پیشگیری و درمانی براساس تعالیم این مکتب ارزشمند طبی، ظرفیتهای ویژه های را در کشور ایجاد نموده است.

همچنین وجود آبهای گرم معدنی با خواص درمانی متنوع در نقاط مختلف کشور، وجود سواحل حاوی لجنهای درمانی، مناطق کوهستانی با هوای پاک، طبیعت بکر با چشم ماندازهای زیبا و نیز اماکن فرهنگی و تاریخی و تنوع آب و هوایی در نقاط مختلف ایران باعث شده تا این کشور به مقصدی مناسب جهت گردشگری با اهداف درمانی تبدیل شود.

با عنایت به راهاندازی رسمی دفتر گردشگری سلامت در دانشگاه علوم پزشکی تهران به عنوان دانشگاه مادر و بزرگترین دانشگاه علوم پزشکی سراسر کشور و از سویی دیگر احیای مکتب غنی طب ایرانی در نظام سلامت کشور، دستیابی ایران به موقعیت مطلوب در زمینه توریسم درمانی در عرصه بی نالمللی براساس سند چشم انداز ۲۰ ساله و قانون برنامه های چهارم و پنجم توسعه کشور تا حدّ تبدیل جمهوری اسلامی ایران به قطب مهم گردشگری سلامت در منطقه، بسیار دست یافتنی و قابل انتظار می نماید.

طبیعت درمانی و طب سنتی توأم در ایران

یکی از شاخه های گردشگری سلامت، طبیعت درمانی است که بر ویژگی های آب و هوایی و طبیعی مناطق مختلف تکیه دارد و پتانسیل های آن در ایران نیز بسیار دیده می شود. استفاده از اثرات شفابخش چشمه های آبگرم برای درمان بیماری ها در پزشکی نوین و نیز انواع طب

مکمل از جایگاه ویژه های برخوردار بوده و در موارد متعددی توصیه می شود. به همین دلیل در سراسر جهان مناطقی که دارای چشم ههای آ بگرم حاوی املاح مفید هستند، از جمله جاذبه های گردشگری محسوب می شوند. در ایران نیز شمار، کیفیت و پراکنش بیش از ۴۵۰ چشمه آبگرم موجود در سطح کشور به گون های است که می تواند طبیعت درمانی با استفاده از اثرات درمانی چشم ههای آ بگرم را به عنوان یکی از مهمترین ابزار و جاذب ههای گردشگری کشور معرفی نماید. بیشتر چشمه های آبگرم ایران در دامنه های رشته کوه البرز قرار دارد. با این وجود تعداد و کثرت چشم ههای آ بگرم در دیگر نقاط کشور نیز جالب توجه است.

در ایران به جز چشم ههای آ بگرم موجود، برخی دیگر از انواع طبیعت درمانی از جمله لجن درمانی نیز در مناطقی همچون دریاچه ارومیه و دامن ههای کوه تفتان در بلوچستان رواج دارد. یکی دیگر از شاخ ههای مرسوم در طبیعت درمانی، بهره مندی از مناطق ییلاقی به عنوان نقاهتگاه است که در ایران نیز از گذشته دور تاکنون معمول بوده است. برخی از این نقاهتگاهها همچون کلاردشت و جواهرده (در مازندران) دیلمان (در گیلان)، شاندیز (در مشهد) و سردشت از شهرت ملی (و مناطقی همچون کلاردشت و شاندیز از شهرت بین المللی) برخوردارند و لذا زمینه مناسبی را جهت ایجاد شهر سلامت بر مبنای اصول حف ظالصحه در طب ایرانی و متعاقب آن جلب گردشگران خارجی فراهم آورده اند.

۷. دارو در مکتب طب سنتی ایران

معرفی:

داروهای مکتب طب سنتی ایرانی شامل فرآورد ههایی است که در منابع معتبر مربوط به این مکتب طبی ذکر گردیده و با رعایت اصولی ویژه از گیاهان دارویی و در برخی موارد مفردات جانوری و یا معدنی ساخته شده اند.

داروسازی در مکتب طب سنتی تا حدود زیادی مبتنی بر دست هبندی افراد با توجه به مزاج ها و وضعیت کمی و کیفی اخلاط ایشان می باشد و ملاحظه کردن شرایطی چون شدت و زمان بیماری، جنسیت، سن، توده بدنی، قوای جسمی و روحی، شرایط محیطی، شغل و حتی عادات فردی، تهیه دارو و تنظیم دوز و فواصل مصرف آن را مبتنی بر تشخیص دقیق از جانب پزشک و همکاری متقابل او با داروساز متبحر امکا نپذیر می نماید.

توجه به این موضوع حائز اهمیت است که در این مکتب طبی، اولویت بر حفظ سلامتی و پیشگیری از بیمار یها با رعایت اصول و تدابیری ویژه است (مانند مراعا تههای زیس تمحیطی، تغذی های، روحی روانی، فعالی تههای جسمانی و ...) تا فرد در محدوده مزاج سلامت باقی بماند.

عرضه داروها:

داروهای مکتب طب سنتی ایران علاوه بر واحد داروخانه سلامتکد ههای طب سنتی وابسته به دانشگاههای علوم پزشکی سراسر کشور با ایجاد شرایط حضور بخش خصوصی براساس ضوابط و آیین نام ههای تنظیم شده عرضه می گردد .
در حال حاضر آیین نامه تأسیس داروخان ههای طبیعی تدوین شده و در مرحله ابلاغ در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است .

اولویتهای ارزا نسازی خدمات دارویی مکتب طب ایرانی:

۱ پوشش بیم های این داروها همزمان با تولید و توزیع و عرضه فرآورد ههای دارویی استاندارد مورد وثوق مردم و جامعه پزشکی که در مرحله اول ۵۶ مورد دارو در زمستان ۱۳۹۰ مشمول پوشش بیمه قرارگرفت .

